

The Relationship between Moral Intelligence and Demographic Features of Payam-e Noor University Students of Khoy and Mahabad with Special Emphasis on Quranic and Psychological Teachings

Ameneh Shahandeh^{1*} , Morteza Abdoljabbari² , Sayyed ziaoddin Olyanasab³ , Reza Rahmani⁴

1- Department of Islamic Studies, Payam-e Noor University of Khoy, Khoy, Iran.

2- Department of Education, School of Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

3- Department of Quran and Hadith, Faculty of Theology and Humanities, Hazrat-e Masoumeh University, Qom, Iran.

4- Entrepreneurship Fac, Tehran University, Tehran, Iran.

*Correspondence should be addressed to Ms Amenah Shahandeh; Email: shahande_a@pnu.ac.ir

Article Info

Received: Apr 20, 2019

Received in revised form:

Jun 20, 2019

Accepted: Jul 7, 2019

Available Online: Sep 23, 2019

Keywords:

Demographic features

Moral intelligence

Payam-e Noor University

University student

 <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i3.20900>

Abstract

Background and Objective: Through efficient use of intelligence capacity, thinking, and effective training, moral intelligence can play a significant role in all walks of human life. The current study aimed to explore the relationship between moral intelligence and demographic features of Payam-e Noor University students of Khoy and Mahabad.

Methods: The study adopted a descriptive-correlational design and was conducted following a cross sectional procedure in 2017 among Payam-e Noor University students of Khoy and Mahabad. The statistical population comprised all students studying at these two universities. Out of them, 101 students were selected from different fields of study through stratified random sampling. The data were collected using a two-section survey; the first section gathered information about the participants' demographic characteristics such as gender, age, marital status, and the educational center. The second section comprised Lennick and Kiel's moral competency inventory (MCI). The reliability of this inventory was found to be 0.86 using Cronbach's alpha. In this study, all the ethical considerations have been observed and no conflict of interest was reported by the authors.

Results: The mean score and standard deviation of the students' moral intelligence were 71.1 and 10.5 respectively, which indicates their acceptable level of moral intelligence. Furthermore, older students enjoyed higher levels of moral intelligence in comparison with their younger counterparts. Significant associations were also observed between moral intelligence subscales and some demographic features of the students.

Conclusion: Identifying and using some methods to enhance students' moral intelligence can result in their positive attitude and eventually lead to richer general culture and improvement in their performance. Thus, attempts to identify and nurture moral intelligence subscales have a critical impact on students' educational, professional, and family-related future.

Please cite this article as: Shahandeh A, Abdoljabbari M, Olyanasab SZ, Rahmani R. The Relationship between Moral Intelligence and Demographic Features of Payam-e Noor University Students of Khoy and Mahabad with Special Emphasis on Quranic and Psychological Teachings. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2019;5(3):72-83. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i3.20900>

Summary

Background and Objective

Through efficient use of intelligence capacity, thinking, and effective training, moral intelligence can play a significant role in all walks of human life. The concept of intelligence entails the ability to think, learn, and adapt oneself to new situations. It comprises logical,

emotional, spiritual, and ethical dimensions (1). Ethics and its criteria have received considerable attention in both personal and social domains and are being researched as scientific and philosophical issues. The notion of moral intelligence was initially proposed by Borba (2005) in psychology. He defines moral intelligence as the capacity to understand right from wrong, have strong ethical belief in what is right, and behave based on the value that is believed to be right. Moral intelligence is like a guide to humans' behavior, turning them to healthy humans. Further, people who are morally intelligent follow ethical instructions in their decision making (2) and adopt smart and logical behaviors (3, 4). Such people also strike a balance in their lives and behave in accordance with God's will and eventually leads to God's grace, which in turn results in humans' happiness and satisfaction (5), pure monotheist nature (6), and avoidance of criminal acts (7). Morally intelligent people will apologize if they make a mistake and are more aware of ethical issues (8). Such individuals will also have a proper reaction to crises (7). All humans enjoy some level of moral intelligence. The current study aimed to explore the relationship between moral intelligence and demographic features of Payam-e Noor University students in West Azerbaijan.

Methods

Compliance with ethical guidelines: The data were collected by referring to the two universities and administering the coded questionnaires among the students. Ethical issues were observed prior to questionnaire administration. For example, the students were assured that the data would remain strictly confidential and participation in completing the questionnaire was voluntarily. The surveys were filled out anonymously.

The study adopted a descriptive-correlational design and was conducted following a cross sectional procedure in 2017 among Payam-e Noor University students of Khoy and Mahabad. The statistical population comprised all students studying at these two universities. Out of them, 101 students were selected from different fields of study through stratified random sampling. The data were collected using a two-section survey; the first section gathered information about the participants' demographic characteristics such as gender, age, marital status, and the educational center. The second section comprised Lennick and Kiel's moral competency inventory (MCI). The reliability of this inventory was found to be 0.86 using Cronbach's alpha.

The data were analyzed using descriptive data including frequency, mean, and standard deviation. Also independent samples t-test was conducted to compare the mean scores of the two groups of students after making sure that the data were normally distributed, the samples were selected randomly, and they were independent from each other. The significance level was set at 95%.

Results

Findings revealed that the participants' average age was 21.89 ± 2.60 . The results of Levene's test also indicated that the group variances were homogeneous. The mean score and standard deviation of the students' moral intelligence were 71.1 and 10.5 respectively, which indicates their acceptable level of moral intelligence. Furthermore, older students enjoyed higher levels of moral intelligence in comparison with their younger counterparts. Significant associations were also observed between moral intelligence subscales and students' gender. In particular, the female participants (55.7%) had considerably higher moral intelligence, responsibility, integrity, compassion, and forgiveness than their male (40.7%) counterparts. It should be noted that in all moral intelligence subscales the female participants registered higher scores than the male ones.

Students over 26 years of age (71.4%) had significantly higher levels of moral intelligence than those who were 20-26 years old (50.8%). The latter group of students in turn reported measurably higher moral intelligence than those who were less than 20 years old (48.3%). It may be concluded that people who are older and have higher academic credentials enjoy higher levels of moral intelligence. Significant associations were also observed between some moral intelligence subscales and students' academic degree. More specifically, students of humanities (54.1%) self-reported significantly higher levels of moral intelligence than students of basic sciences (42.9%), who in turn registered considerably higher scores than their counterparts in the engineering faculty (53.3%). In terms of marital status, married students (53.3%) had higher moral intelligence than single ones (51.2%). Thus, marriage can increase people's moral intelligence and its subscales including integrity and responsibility.

Each of the moral intelligence subscales constitutes a major factor in religious literature on ethics (9) and has a critical role in individuals' social interaction. People who believe in honesty and integrity are righteous (10). Integrity will lead to others' trust in collaborative interactions (11). On the other hand, compassion can enhance one's adaptability in dealing with others (12). Furthermore, the sense of responsibility makes people move toward their goals (13), hence they accept the responsibility of their own behavior (11). People with a good sense of responsibility also properly accomplish their duties in the society and consult others in their personal affairs (14). Finally, suitable interaction with others is an indicator of students' moral intelligence.

Conclusion

Identifying and using some methods to enhance students' moral intelligence can result in their positive attitude and eventually lead to richer general culture and improvement in their performance. Thus, attempts to identify and nurture moral intelligence subscales have a critical impact on students' educational, professional, and family-related future.

In studying students' moral intelligence, attention should also be paid to their parents' demographic features. Through parents' help, a healthy generation will enter the society, which will lead to enriched general culture. In such a situation, students' scientific level will improve and they will turn to efficient and responsible individuals in the society, a phenomenon that results in personal and societal elevation. Given that this study was conducted only in two university settings, it is recommended that similar studies should be carried out in other social contexts to gain a more accurate understanding of the association between students' moral intelligence and demographic characteristics.

Acknowledgements

The authors would like to thank the students and authorities of Payam-e Noor University of West Azerbaijan for their cooperation.

Ethical considerations

This research is a part of a research project entitled "Validating Ethical Intelligence from the Perspective of Religious Teachings and its Measurement in Students of Payam-e Noor University of Khoy and Mahabad Centers", No. 21876/1 d, 12/7/95. The Ethics Committee in Biomedical Research of Shahid Beheshti University of Medical Sciences has confirmed this research.

Funding

According to the authors, this research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

Authors' contributions

Research Background, Theoretical Foundations, Data Analysis, and Explanation Discussion and Conclusion: First Author; Helping in Explaining Discussion and Conclusion: Second Author; Consultation and Guidance in Final Editing of the Article: Third and Fourth Authors.

References

1. Bahrami MA, Asami M, Fatehpanah A, Dehghani Tafti A, Ahmadi Tehrani G. Moral Intelligence Status of the Faculty Members and Staff of the Shahid Sadoughi University of Medical Sciences of Yazd. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2012;(6)5:81-95. (Full Text in Persian)
2. Liu AM, Fellows R, Ng J. Surveyors' Perspectives on Ethics in Organisational Culture. *Engineering, Construction and Architectural Management*. 2004;11(6):438-49.
3. Karimi A. Development of Intellectual and Moral Intelligence in the child. *Peyvand*. 2010;76(376):20-3. (Full Text in Persian)
4. Baling R. Surveyor's Perspectives on Ethics in Organizational Culture. *Engineering, Construction and Architectural Management*. 2012;11(4):34-44.
5. Atashzadeh-Shoorideh F, Karamkhani M, Shokri Khubestani M, Fani M, Abdoljabbari M. Searching the Concept of Spiritual Well-being and the Indices of Healthy Individuals in Different Religions and Creeds. *Journal of Research on Religion & Health*. 2016;2(4):671-3. (Full Text in Persian)
6. Fani M, Abdoljabbari M, Atashzadeh-Shoorideh F, Karamkhani M. The Criteria of Healthy Humans from the Perspective of Religious Texts. *Journal of Research on Religion & Health*. 2017;4(1):104-17. (Full Text in Persian)
7. Wimalasiri JS. Moral Reasoning Capacity of Management Students and Practitioners: An Empirical Study in Australia. *Journal of Managerial Psychology*. 2001;16(8):614-34.
8. Bekoff M, Pierce J. *Wild Justice: The Moral Lives of Animals*: University of Chicago Press; 2009.
9. Arefi M, Latifian M. Investigating the Role of Empathy and Maxiolistic Beliefs in the Adequacy and Inability of Students Aged between Nine and Twelve Years. *Education and learning studies*. 2011;3(1):61-82. (Full Text in Persian)
10. Lau H, Idris M. The Soft Foundation of the Critical Success Factors on TQM Implementation in Malaysia. *The TQM Magazine*. 2001;13(1):51-62.
11. Mirdrikvandi R, Manteghi H, JavadiHosseini A. Moral Intelligence and its Functions in the Organization from the Perspective of Islam. *Islam and Management Researches*. 2014;3(2):63-76. (Full Text in Persian)
12. The Holy Quran. Al-Zomar. Verse 33. Translated by: Ayatollah Al-ozma Naser Makarem Shirazi. Qom: Imam Ali Ebne Abi Taleb(Ya); 2010. (Full Text in Persian)
13. Tilly C, Albelda R. *Not Markets Alone: Enriching the Discussion of Income Distribution*. Political Economy for the Next Century, ME Sharpe, Armonk, NY. 1995.
14. Siadat S, Kazemi I, Mokhtaripour M. Relationship between Moral Intelligence and the Team Leadership in Administrators from Faculty Members' Point of View at the Medical Sciences University of Isfahan 2008-2009. *Journal of Health Administration*. 2009;12(36):61-9. (Full Text in Persian)

العلاقة بين الذكاء الاخلاقي عند طلاب جامعة بيام نور بمديني خوي ومهاباد و خصائص العلم السكاني لهما مع التأكيد على التعاليم القرآنية و علم النفس

آمنه شاهنده^{١*}، مرتضى عبد الجباري^٢، سيد ضياء الدين عليان^٣، رضا رحمانى^٤

١- قسم المعارف الاسلامية، كلية الاديان، جامعة بيام نور، خوي، ايران.

٢- قسم المعارف الاسلامية، كلية الطب، جامعة الشهيد بهشتي للعلوم الطبية، طهران، ايران.

٣- قسم القرآن والحديث، كلية الاديان والعلوم الإنسانية، جامعة حضرة معصومة (ع)، قم، ايران.

٤- كلية ريادة الأعمال، جامعة طهران، طهران، ايران.

* المراسلات الموجهة إلى السيدة آمنة شاهنده؛ البريد الإلكتروني: shahande_a@pnu.ac.ir

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: ان الذكاء الاخلاقي من خلال الاستفادة الحسنة من قدرات الذكاء، الفكر والتعاليم المؤثرة في ارتقاها يلعب دوراً كبيراً في مختلف جوانب حياة البشرية. هذا التحقيق تم القيام به بهدف تحديد العلاقة بين الذكاء الاخلاقي مع خصائص علم السكان عند طلاب جامعة بيام نور في محافظة أذربايجان الغربية.

منهجية البحث: التحقيق الحاضر كان من النوع الوصفي-التضامني والذي أجري بشكل مرحلي في العام ١٣٩٦ هـ.ش في جامعة بيام نور بمديني خوي ومهاباد. اشتمل المجتمع الأحصائي لهذا التحقيق كافة الطلاب الذين يدرسون في هذه المراكز الجامعية والذين تم اختيارهم من بين ١٠١ طالب وبطريقة اخذ العينة العشوائية لفئة من مختلف الاختصاصات. المعلومات تم جمعها عبر الاستفادة من استمارات الذكاء الاخلاقي عند لنيك و كيل.

استمارة التحقيق كانت مؤلفة من قسمين: القسم الاول يتعلق بخصائص علم السكان سواء من الجنس، العمر، الحالة الاجتماعية ومكان الدراسة، والقسم الثاني يتعلق بعناصر الذكاء الاخلاقي والاسئلة المتعلقة بها. تم الحصول على استقرارية استمارة الذكاء الاخلاقي عبر الاستفادة من ضريب ألفا كرونباخ ٠.٨٦. في هذا التحقيق تم مراعاة كافة الموارد الاخلاقية وإضافة إلى هذا فإن مؤلفي البحث لم يشيروا إلى أي تضاد في المصالح.

الكشوفات: كان معدل الذكاء الاخلاقي عند الطلاب هو ٧١/١ و الانحراف ذات المقياس الموحد هو ١٠/٥ حيث ان هذه القضية أظهرت المستوى الجيد للذكاء الاخلاقي لديهم. وكذلك فإن الطلاب الاكبر سناً مقارنة مع سائر الطلاب كان لديهم معدل ذكاء اخلاقي أعلى. وكانت هناك أيضا علاقة ذات معنى بين عناصر الذكاء الاخلاقي وخصائص علم السكان عند الطلاب الخاضعين لهذا التحقيق.

الاستنتاج: ان استكشاف واكتساب أساليب زيادة الذكاء الاخلاقي عند الطلاب بهدف إيجاد تغييرات ايجابية في الرؤية والنظرة لديهم يمكن ان تؤدي الى رفع مستوى ثقافتهم العامة وتحسين أدائهم الوظيفي. لهذا السبب، ان بذل الجهد في سبيل استكشاف عناصر الذكاء الاخلاقي ونموها وتربيتها عند الطلاب يلعب دورا مؤثرا في مستقبلهم الدراسي، المهني والأسري.

معلومات المادة

الوصول: ١٤ شعبان ١٤٤٠

وصول النص النهائي: ١٦ شوال ١٤٤٠

القبول: ٤ ذي القعدة ١٤٤٠

النشر الإلكتروني: ٢٣ محرم ١٤٤١

الكلمات الرئيسية:

جامعة بيام نور

خصائص علم السكان

الذكاء الاخلاقي

الطلاب الجامعي

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Shahandeh A, Abdoljabbari M, Olyanasab SZ, Rahmani R. The Relationship between Moral Intelligence and Demographic Features of Payam-e Noor University Students of Khoy and Mahabad with Special Emphasis on Quranic and Psychological Teachings. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2019;5(3):72-83. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i3.20900>

ارتباط هوش اخلاقی دانشجویان دانشگاه‌های پیام نور خوی و مهاباد با مشخصات جمعیت‌شناختی آنها با تأکید بر آموزه‌های قرآنی و روان‌شناسی

آمنه شاهنده^{۱*}، مرتضی عبدالجباری^۲، سید ضیاءالدین علیان‌سب^۳، رضا رحمانی^۴

۱- گروه معارف اسلامی، دانشکده‌ی الهیات، دانشگاه پیام نور، خوی، ایران.

۲- گروه معارف اسلامی، دانشکده‌ی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳- گروه قرآن و حدیث، دانشکده‌ی الهیات و علوم انسانی، دانشگاه حضرت معصومه (س)، قم، ایران.

۴- دانشکده‌ی کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

*مکاتبات خطاب به خانم آمنه شاهنده؛ رایانامه: shahande_a@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله

دریافت: ۳۱ فروردین ۱۳۹۸

دریافت متن نهایی: ۳۰ خرداد ۱۳۹۸

پذیرش: ۱۶ تیر ۱۳۹۸

نشر الکترونیکی: ۱ مهر ۱۳۹۸

چکیده

سابقه و هدف: هوش اخلاقی با استفاده‌ی بهینه از توانمندی‌های هوش، تفکر و آموزش‌های مؤثر در ارتقای آن، در تمامی ابعاد زندگی انسان‌ها نقش بسزایی دارد. این پژوهش با هدف تعیین ارتباط هوش اخلاقی با مشخصات جمعیت‌شناختی دانشجویان دانشگاه پیام نور استان آذربایجان غربی انجام شد.

روش کار: پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی بود که به صورت مقطعی در سال ۱۳۹۶ در دانشگاه‌های پیام نور خوی و مهاباد انجام شد. جامعه‌ی آماری این پژوهش، تمامی دانشجویان شاغل به تحصیل در این مراکز دانشگاهی بودند که از میان آنها ۱۰۱ دانشجو به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی از رشته‌های مختلف انتخاب شد. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه‌ی هوش اخلاقی لنینک و کیل جمع‌آوری شد. پرسش‌نامه‌ی پژوهش دارای دو بخش بود: بخش اول مربوط به مشخصات جمعیت‌شناختی دانشجویان اعم از جنسیت، سن، تأهل و محل تحصیل؛ و بخش دوم مربوط به مؤلفه‌های هوش اخلاقی و سؤال‌های مرتبط با آن. پایایی پرسش‌نامه‌ی هوش اخلاقی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آمد. در این پژوهش همه‌ی موارد اخلاقی رعایت شده است و مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: میانگین هوش اخلاقی دانشجویان ۷۱/۱ و انحراف استاندارد آن ۱۰/۵ بود که این مسئله نشان‌دهنده‌ی سطح خوب هوش اخلاقی آنها است. همچنین، دانشجویان دارای سن بیشتر، میانگین هوش اخلاقی بالاتری نسبت به دانشجویان دیگر داشتند. بین بعضی مؤلفه‌های هوش اخلاقی و مشخصات جمعیت‌شناختی دانشجویان نیز ارتباط معناداری وجود داشت.

نتیجه‌گیری: شناسایی و کسب روش‌های افزایش هوش اخلاقی در دانشجویان با هدف ایجاد تغییرات مثبت در دیدگاه و نگرش آنها می‌تواند موجب ارتقای سطح فرهنگ عمومی آنها و بهبود عملکردشان شود. از این‌رو، تلاش در جهت شناسایی مؤلفه‌های هوش اخلاقی و رشد و پرورش آنها در دانشجویان، نقش مؤثری در آینده‌ی تحصیلی، شغلی و خانوادگی آنان دارد.

استناد مقاله به این صورت است:

Shahandeh A, Abdoljabbari M, Olyanasab SZ, Rahmani R. The Relationship between Moral Intelligence and Demographic Features of Payam-e Noor University Students of Khoy and Mahabad with Special Emphasis on Quranic and Psychological Teachings. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2019;5(3):72-83. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v5i3.20900>

مقدمه

دانشجو عضو اصلی دانشگاه به حساب می‌آید و زندگی دانشجویی از مراحل کسب تجربه و حضور فعال در اجتماع؛ و دوران دانشجویی یکی از مهم‌ترین بخش‌های حیات فردی و اجتماعی است. در بعضی مواقع ممکن است این مقطع به دوره‌یی با تجارب نامطلوب در زندگی فرد تبدیل شود و آثار نامطلوبی بر او بگذارد. برخورد صحیح با تجربیات خوب و بد، نقش مهمی در زندگی فرد خواهد داشت که در این بین عوامل مختلفی می‌تواند تأثیر بسیار تعیین‌کننده داشته باشد. یکی از این عوامل مؤثر، وجود هوش اخلاقی در سطح خوب و عالی است. از این‌رو، بررسی وضعیت هوش اخلاقی دانشجویان از اهمیت ویژه‌یی برخوردار است.

از عوامل مهم در زندگی هر فرد، کسب موفقیت از نظر علمی و اخلاقی است. از این نظر، موفقیت دانشجو نیز مسئله‌یی چندبُعدی، متأثر از عواملی مانند هوش، وضعیت فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و مذهبی است.

هوش را می‌توان توانایی تفکر، یادگیری و ظرفیت سازگاری با موقعیت جدید توصیف کرد که دارای ابعاد عقلی، هیجانی، معنوی و اخلاقی است (۱). در این میان اخلاق و معیارهای اخلاقی در حوزه‌های فردی و اجتماعی بسیار مهم؛ و همواره یکی از مسائل علمی و فلسفی تلقی می‌شده است.

اگر هوش را ظرفیت سازگاری با موقعیت جدید تعریف کنیم، آنگاه اخلاق، ظرفیت سازماندهی ارزشی به این موقعیت است. هوش اخلاقی می‌تواند گستره‌ی توانمندی‌های فکری و عاطفی را در همه‌ی ابعاد زندگی نمایان کند و اخلاق خوب را به وجود آورد. هوش اخلاقی داشتن اعتقادات اخلاقی محکم و عمل کردن به آنها است، به گونه‌یی که شخص رفتاری صحیح و محترمانه داشته باشد. این قابلیت، دارای برخی از ویژگی‌های مهم از جمله مهار و سوسه‌ها، همدل بودن، رد کردن گزینه‌های غیراخلاقی، مبارزه با بی‌عدالتی و رفتار محترمانه‌ی ناشی از درک با دیگران است که نتیجه‌ی آن به وجود آمدن فضای عاطفی و صمیمی بین افراد است. صداقت داشتن در رفتار و گفتار را نیز برخی از پژوهشگران، محرک اساسی و مهم برای جهت دادن رفتارهای خود با اصول اخلاق انسانی و اسلامی تلقی می‌کنند. پیامبر (ص) می‌فرماید: «رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ، مُدَارَةُ النَّاسِ فِي غَيْرِ تَرْكٍ حَقٍّ» (۲). «اساس عقل پس از ایمان به خدا، مدارا کردن با مردم است، مدارایی که به

ترک کردن حق نینجامد». هوش اخلاقی اکتسابی است. خویش‌داری، باانصاف بودن، احترام گذاشتن، مشارکت و همدلی از مواردی است که انسان از دوران کودکی می‌آموزد (۱).

نخستین بار بوربا^۱ معیار هوش اخلاقی را در سال ۲۰۰۵ در علم روان‌شناسی مطرح کرد. وی هوش اخلاقی را ظرفیت و توانایی درک درست از نادرست، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی، عمل به آنها و رفتار صحیح و درست تعریف می‌کند. از دیدگاه وی، هوش اخلاقی همانند راهنمایی برای انسان است و او را به فردی سالم تبدیل می‌کند؛ همچنین هوش اخلاقی دستورالعمل‌های اخلاقی را در تصمیم‌گیری افراد دخالت می‌دهد (۳) و کمک می‌کند که افراد اعمال هوشمندانه و عاقلانه‌یی داشته باشند (۴، ۵)؛ علاوه بر متعادل بودن، او را به داشتن رفتارهای خداپسندانه تشویق می‌کند که نتیجه‌ی آن سعادت و رضایتمندی انسان (۶) خواهد بود (۷). دیگر آنکه هوش اخلاقی مانع انجام دادن اعمال مجرمانه می‌شود (۸) و در صورت بروز اشتباه، فرد به عذرخواهی اقدام می‌کند. علاوه‌براین، شناخت فرد را به مسائل اخلاقی افزایش می‌دهد (۹)؛ کنش‌های افراد را در مواجهه با بحران‌ها سازماندهی (۸) و دیگر اشکال هوش را در انجام امور ارزشمند هدایت می‌کند (۱۰). بیشتر عملکردهای انسان متأثر از اصول، معیارها و ارزش‌های اخلاقی است (۱۱). هوش اخلاقی افراد با رفتارها، عملکردها و تصمیم‌گیری‌های آنها ارتباط مستقیم دارد (۱۲)، و فرد را مناسب با فطرت و سرشت وی که کمال‌طلبی است، هدایت می‌کند (۷). یکی از ابعاد مهم هوش اخلاقی مسئولیت‌پذیری است. حضرت علی (ع) حیطه‌ی مسئولیت‌پذیری را بسیار گسترده می‌دانند و از مدیران و امیران خود می‌خواهند که نسبت به تمام کارها و اقدامات خویش مسئولیت‌پذیر باشند. ایشان می‌فرمایند: «از خدا بترسید؛ زیرا شما در پیشگاه خداوند مسئول بندگان خدا و شهرها و خانه‌ها و حیوانات هستید» (۱۴، ۱۵). مسئولیت‌پذیری نسبت به رفتارها و اعمال و پاسخگویی در برابر اشتباهات و جبران شکست‌ها از ویژگی‌های ابعاد هوش اخلاقی به شمار می‌آید (۱۳، ۱۵). خداوند در آیه‌ی ۳۶ سوره‌ی اسراء می‌فرماید: «از آنچه نمی‌دانی پیروی نکن، چرا که گوش و چشم و دل‌ها همه مسئول‌اند». همچنین در آیه‌ی ۷۲ سوره‌ی احزاب می‌فرماید: «به‌راستی ما امانت خود را بر

^۱ Borba

مسئولیت‌پذیری، نمادهای اجتماعی جامعه، هویت فردی و باورها افزایش یابد، احساس مسئولیت در قبال کل سازمان و جامعه افزایش خواهد یافت (۱۹).

چارچوب نظری مطالعه‌ی حاضر بر پایه‌ی نظریه‌ی لنیک و کیل^۲ است. آنها هوش اخلاقی را توانایی تشخیص درست از نادرست می‌دانند (۲۶). از نظر لنیک و کیل ابعاد هوش اخلاقی عبارت است از: ۱) درستکاری؛ به این معنا که کسی که هوش اخلاقی بالایی دارد، به شیوه‌هایی که با عقایدش سازگار باشد، عمل می‌کند؛ ۲) مسئولیت‌پذیری؛ یعنی کسی که هوش اخلاقی بالایی دارد، مسئولیت اعمال و اشتباهات خود را می‌پذیرد؛ ۳) دلسوزی؛ فرد دلسوز در اوضاع نابسامان دیگران از خود دلسوزی نشان می‌دهد و ۴) بخشش؛ یعنی فرد نیازهای روحی خود و دیگران را حس می‌کند و از خطاهای دیگران می‌گذرد (۲۶). این ابعاد چهارگانه دارای ده مجموعه‌ی شایستگی شامل: انسجام، صداقت، شجاعت، رازداری، انجام تعهدات فردی، خودکنترلی، خودمحورسازی، کمک به دیگران، مراقبت از دیگران و درک نیازهای روحی خود است (۲۷).

با توجه به اهمیت نقش دانشگاه در زندگی دانشجویان باید با برنامه‌ریزی‌های اصولی در اعتلای شرایط اخلاقی دانشجویان کوشش کرد. هرگونه مداخله در بهبود تعاملات دانشجویان به بررسی دقیق عوامل نیاز دارد. پژوهش حاضر که بخشی از طرح تحقیقاتی با نام اعتبارسنجی هوش اخلاقی و سنجش آن در دانشجویان دانشگاه پیام نور استان آذربایجان غربی است، در نظر دارد تا به بررسی ارتباط هوش اخلاقی دانشجویان دانشگاهی با مشخصات جمعیت‌شناختی آنها بپردازد.

روش کار

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: بعد از مراجعه‌ی حضوری به دانشگاه‌های پیام نور خوی و مهاباد، پرسش‌نامه‌های کدگذاری‌شده با ذکر توضیحات لازم و با رعایت ملاحظات اخلاقی از جمله جلب اعتماد دانشجویان برای شرکت در مطالعه، محرمانه بودن اطلاعات شخصی و آزادی کامل دانشجویان در تکمیل پرسش‌نامه‌ها؛ در اختیار دانشجویان قرار گرفت و بدون ذکر نام تکمیل شد.

این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه‌ی جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات، توصیفی از نوع همبستگی بود و به‌منظور تعیین میزان ارتباط هوش اخلاقی دانشجویان با

آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها عرضه کردیم، ولی آنها سر باز زدند و از حمل این بار سنگین امتناع و اظهار ناتوانی کردند و از این کار هراس داشتند، اما انسان آن را بر عهده گرفت» (۱۶).

انسان با استفاده از هوش اخلاقی رفتار صحیح در زندگی را می‌آموزد (۱۷). گفتنی است که اصول اخلاقی مدّ نظرِ علما نیز در هوش اخلاقی، با آموزه‌های دین اسلام منافاتی ندارد، بلکه در قرآن و سخنان ائمه (ع) بر این اصول تأکید بسیار شده است (۱۸، ۱۹). هوش اخلاقی همانند هوش هیجانی اکتسابی است. در واقع هوش اخلاقی به این نکته اشاره دارد که انسان به طور ذاتی، اخلاقی یا غیر اخلاقی متولد نمی‌شود، بلکه یاد می‌گیرد که چگونه خوب باشد (۱۸). از این‌رو، برای داشتن جامعه‌ی سالم و آباد به افرادی با هوش اخلاقی بالا نیاز است (۲۰).

هوش اخلاقی شامل هفت اصلِ همدلی، وجدان، خودکنترلی، احترام، مهربانی، سهله و سمحه؛ و انصاف است (۲۱). پژوهش‌های متعدد انجام‌شده در حوزه‌ی هوش اخلاقی از تنوع سنجه‌های به‌دست‌آمده بر اساس معیارهای مختلف مانند جمعیت‌شناختی، شخصیتی و منطقه‌ی حکایت دارد. آراسته و همکاران در مطالعه‌ی وضعیت هوش اخلاقی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، نشان داده‌اند که راستگویی، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و توانایی در بخشش اشتباهات خود و دیگران در میان دانشجویان در حد متوسطِ رو به بالا است (۲۲). همچنین اللهیاری در مطالعه‌ی در دانشگاه آزاد کرج، نشان داد که رابطه‌ی هوش اخلاقی و شادی دانشجویان با رشته‌های مختلف معنادار است و افزایش شادی در بین دانشجویان به افزایش هوش اخلاقی منجر می‌شود (۲۳). کلاریکن^۱ نیز به بررسی وضعیت هوش اخلاقی در دانشگاه‌ها پرداخته است و می‌گوید ارتقای هوش اخلاقی در دانشجویان سبب ارتقای وضعیت دانشگاه‌ها و اجتماع خواهد شد (۲۴). همچنین حسین‌پور و همکاران در بررسی رابطه‌ی هوش اخلاقی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان تبریز به این نتیجه رسیده‌اند که بین هوش اخلاقی (مؤلفه‌های درستکاری، بخشش و دلسوزی) و پیشرفت تحصیلی رابطه وجود دارد، اما بین مسئولیت‌پذیری و پیشرفت تحصیلی چنین رابطه‌ی دیده نشد (۲۵). اسکندری و همکاران در پژوهش خود که تأثیرگذاری هوش اخلاقی و ابعاد آن بر مهارت‌های ارتباطی مدیران سازمان تأمین اجتماعی را بررسی کرده‌اند، نشان داده‌اند که هرچقدر تعهد مدیران به درستکاری،

^۲) Lennick & Kiel.

^۱) Clarken.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از آمار توصیفی شامل شاخص‌های فراوانی، میانگین و انحراف معیار؛ آزمون t مستقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد با فرض توزیع نرمال داده‌ها، بررسی تصادفی و استقلال نمونه‌ها از هم و معنی‌داری تفاوت میانگین در دو جامعه‌ی مستقل انجام شد.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد که میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه $21/89 \pm 2/60$ بود. با توجه به آزمون آماری لوین، واریانس گروه‌ها دارای تجانس بود. دیگر اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش اعم از سن، جنسیت، وضعیت تأهل و محل تحصیل دانشجویان در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول ۱) مشخصات جمعیت‌شناختی دانشجویان

متغیرهای کمی	گروه خوی		گروه مه‌باد		آزمون آماری لوین
	تعداد	میانگین	تعداد	میانگین	
سن	۴۸	$21/79 \pm 2/42$	۴۹	$21/63 \pm 2/14$	$F=0/35$ $P=0/511$
متغیرهای کیفی	تعداد	درصد	تعداد	درصد	آزمون آماری کای دو
جنس	زن	۳۹	۸۱/۲۷	۳۱	۶۳/۲۶
	مرد	۹	۱۸/۷۵	۱۸	۳۶/۷۳
وضعیت تأهل	مجرد	۴۱	۸۵/۴۱	۴۱	۸۳/۶۷
	متاهل	۷	۱۴/۵۹	۸	۱۶/۳۲

علاوه‌براین، میزان هوش اخلاقی دانشجویان در مرکز خوی از شهر مه‌باد متفاوت بود. به عبارتی دیگر در مؤلفه‌های درستکاری، مسئولیت‌پذیری، بخشش و دلسوزی سطح دانشجویان ساکن خوی از مه‌باد تفاوت‌هایی داشت. همچنین سطح هوش اخلاقی در دانشجویان زن مطالعه‌شده بیشتر از دانشجویان مرد بود. به عبارتی میزان مؤلفه‌های دلسوزی، درستکاری، مسئولیت‌پذیری در دانشجویان زن بیشتر از دانشجویان مرد بود، اما در مؤلفه‌ی بخشش دارای حد یکسانی بودند. هوش اخلاقی دانشجویان متأهل نسبت به دانشجویان مجرد در سطح بالاتری قرار داشت. همچنین میزان مؤلفه‌های دلسوزی، درستکاری و مسئولیت‌پذیری در دانشجویان متأهل بیشتر از دانشجویان مجرد بود، اما در مؤلفه‌ی بخشش تفاوتی

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آنها در دانشگاه پیام نور خوی و مه‌باد، در استان آذربایجان غربی، طی سال ۱۳۹۶ انجام شد. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل دانشجویان رشته‌های علوم انسانی، فنی و علوم پایه در مقطع کارشناسی در دو دانشگاه ذکرشده بود و نمونه‌گیری هم به صورت تصادفی طبقه‌ی انجام شد. با توجه به تعداد کل دانشجویان شاغل در این دانشگاه‌ها، به هر دانشگاه به نسبت تعداد دانشجویان شاغل در هر رشته‌ی خاص، سهمیه‌ی مشخصی تخصیص داده شد و بر اساس تعداد دانشجویان هر رشته، حجم نمونه‌ی آن رشته نسبت به حجم نمونه‌ی آن دانشگاه مشخص شد.

$$n = \frac{(Z_{1-\frac{\alpha}{2}} + Z_1 - \beta)}{(cr)^2 + Z_2 pq} + 3, cr = 0.51 \log(1-r)(1-r)$$

در نهایت تعداد ۱۰۱ دانشجوی شاغل در دانشگاه پیام نور خوی و مه‌باد برای شرکت در این مطالعه انتخاب شدند. بعد از توزیع پرسش‌نامه‌ها و دریافت آن از دانشجویان، تعداد چهار پرسش‌نامه‌ی مخدوش از فرایند مطالعه حذف و تعداد ۹۷ پرسش‌نامه‌ی تأییدشده، بررسی آماری شد.

ابزار پرسش‌نامه‌ی به‌کاررفته در این پژوهش با اقتباس از پرسش‌نامه‌ی هوش اخلاقی لنینک و کیل بود. به دلیل نبود پرسش‌نامه‌ی بومی استاندارد که روایی و پایایی آن تأیید شده باشد، پرسش‌نامه‌ی فوق انتخاب شد. این پرسش‌نامه از دو قسمت تشکیل شده که قسمت اول مربوط به اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد (سن، جنس، محل تحصیل و تأهل) و قسمت دوم شامل ۴۰ سؤال با چهار بُعد است. این چهار بُعد با عنوان کلی هوش اخلاقی شامل درستکاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش (هر کدام ۱۰ سؤال) است. در این پرسش‌نامه هر پاسخ‌دهنده در مجموع امتیازی بین حداقل ۴۰ و حداکثر ۲۰۰ کسب می‌کند که با تقسیم آن بر ۲، امتیاز نهایی هوش اخلاقی وی بین ۲۰ تا ۱۰۰ خواهد بود. در نهایت امتیاز ۹۰-۱۰۰ عالی، ۸۰-۸۹ خیلی خوب، ۷۰-۷۹ خوب و کمتر از آن ضعیف است (۲۷). نمره‌گذاری آن بر اساس طیف لیکرت در دامنه‌ی ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) انجام می‌شود که این روش امتیازدهی را لنینک و کیل پیشنهاد داده‌اند (۲۶). مارتین و آستین^۱ روایی صوری و محتوایی و هماهنگی درونی ابعاد این پرسش‌نامه را تأیید و پایایی آن را نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ اعلام کرده‌اند (۲۸).

^۱ Martin & Austin

وجود نداشت و دارای سطح یکسانی بودند (جدول شماره ۲).

جدول ۲) آمار توصیفی مؤلفه‌های هوش اخلاقی به تفکیک شاخصه‌های جمعیت‌شناختی

متغیر	هوش اخلاقی	دلسوزی	بخشش	درستکاری	مسئولیت‌پذیری
میانگین	۷۴/۸۱	۱۹/۳۸	۱۸/۴۳	۱۸/۰۹	۱۸/۸۹
انحراف استاندارد	۸/۶۴	۲/۶۷	۲/۸۵	۲/۳۷	۲/۵۲
تعداد	۴۸	۴۸	۴۸	۴۸	۴۸
میانگین	۶۷/۴۳	۱۶/۹۲	۱۶/۴۸	۱۶/۶۷	۱۷/۳۴
انحراف استاندارد	۱۰/۹۷	۳/۳۷	۲/۵۱	۳/۵۵	۳/۰۷
تعداد	۹۷	۹۷	۹۷	۹۷	۹۷
میانگین	۷۱/۸۸	۱۸/۴	۱۷/۴۶	۱۷/۶	۱۸/۴
انحراف استاندارد	۹/۹۵	۲/۹۶	۲/۹۳	۲/۹۶	۲/۸۵
تعداد	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰
میانگین	۶۹/۰۴	۱۷/۴۸	۱۷/۴۳	۱۶/۷۷	۱۷/۳۵
انحراف استاندارد	۱۱/۸	۳/۹۷	۲/۷	۳/۴	۲/۹۸
تعداد	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷
میانگین	۶۹	۱۷/۷۳	۱۷/۳۷	۱۵/۹۳	۱۷/۹۷
انحراف استاندارد	۱۳/۴۹	۴/۵۶	۳/۳۴	۴/۰۶	۳/۳
تعداد	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
میانگین	۷۱/۴۷	۱۸/۲۱	۱۷/۴۷	۱۷/۶۴	۱۸/۱۴
انحراف استاندارد	۹/۹۳	۳/۰۱	۲/۷۸	۲/۸۴	۲/۸۶
تعداد	۸۲	۸۲	۸۲	۸۲	۸۲
میانگین	۷۱/۰۸	۱۸/۱۴	۱۷/۴۵	۱۷/۳۷	۱۸/۱۱
انحراف استاندارد	۱۰/۵	۳/۲۷	۲/۸۵	۳/۰۹	۲/۹
تعداد	۹۷	۹۷	۹۷	۹۷	۹۷

گفتنی است ۵۱/۵ درصد از دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش، دارای سطح هوش اخلاقی خوب و مطلوبی بودند و در دلسوزی، مسئولیت‌پذیری، بخشش و درستکاری دارای آگاهی و پایبندی لازم بودند (جدول شماره ۳).

جدول ۳) رتبه‌بندی هوش اخلاقی دانشجویان

متغیر	هوش اخلاقی			میانگین	انحراف استاندارد	کل
	ضعیف	خوب	عالی			
تعداد	۱۴	۳۲	۲	۷۴/۸	۸/۶۴	۴۸
درصد	۲۹/۲	۶۶/۷	۴/۲			۱۰۰/۰
تعداد	۲۹	۱۸	۲	۶۷/۴	۱۱	۴۹
درصد	۵۹/۲	۳۶/۸	۴			۱۰۰/۰
تعداد	۲۸	۳۹	۳	۷۱/۹	۱۰	۷۰
درصد	۴۰/۰	۵۵/۷	۴/۳			۱۰۰/۰
تعداد	۱۵	۱۱	۱	۶۹	۱۱/۵	۲۷
درصد	۵۵/۶	۴۰/۷	۳/۷			۱۰۰/۰
تعداد	۳۶	۴۲	۴	۷۱/۵	۹/۹	۸۲
درصد	۴۳/۹	۵۱/۲	۴/۹			۱۰۰/۰
تعداد	۷	۸	۰	۶۹	۱۳/۵	۱۵
درصد	۴۶/۷	۵۳/۳	۰/۰			۱۰۰/۰

متغیر	هوش اخلاقی			میانگین	انحراف استاندارد	کل
	ضعیف	خوب	عالی			
رشته	تعداد	۲۵	۳۳	۳	۹/۵	۶۱
	درصد	۴۱/۰	۵۴/۱	۴/۹		
پایه	تعداد	۱۱	۹	۱	۱۱/۲	۲۱
	درصد	۵۲/۴	۴۲/۹	۴/۸		
فنی	تعداد	۷	۸	۰	۱۳/۵	۱۵
	درصد	۴۶/۷	۵۳/۳	۰/۰		
۱	تعداد	۱۴	۱۴	۱	۱۰/۱	۲۹
	درصد	۴۸/۳	۴۸/۳	۳/۴		
گروه سنی	تعداد	۲۷	۳۱	۳	۷۱/۶٪	۶۱
	درصد	۴۴/۳	۵۰/۸	۹/۴		
۲	تعداد	۲	۵	۰	۸/۸	۷
	درصد	۲۸/۶	۷۱/۴	۰/۰		
۳	تعداد	۴۳	۵۰	۴	۷۱/۱	۹۷
	درصد	۴۴/۳	۵۱/۵	۴/۱		
کل						

بحث

این مطالعه با هدف بررسی رابطه‌ی هوش اخلاقی دانشجویان با مشخصات جمعیت‌شناختی آنها در مراکز خوی و مهاراد انجام شد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ۵۱/۵ درصد از دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش، از هوش اخلاقی خوب و مطلوبی برخوردار بودند و در دلسوزی، مسئولیت‌پذیری، بخشش و درستکاری آگاهی و پایبندی لازم را داشتند. همچنین دارای قدرت بخشش نسبت به اشتباهات و آگاهی از ضعف‌های خود، قدرت اظهار پشیمانی از رفتارها و گفتارهای ناشایست در برابر دیگران و عذرخواهی از آنها بودند که نتیجه‌ی آن پیشرفت دوجانبه در تعاملات با دیگران است.

گفتنی است مقاله‌یی که به بررسی هوش اخلاقی و ارتباط آن با اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد پرداخته باشد، یافت نشد، ازاین‌رو از آموزه‌های قرآنی و احادیث برای بررسی صحت یافته کمک گرفته شد.

یافته‌ها نشان داد که بین هوش اخلاقی دانشجویان با مشخصات جمعیت‌شناختی آنان رابطه‌ی مستقیم و معنادار وجود داشت. این نتیجه بیانگر این است که هوش اخلاقی، مسئولیت‌پذیری، درستکاری، دلسوزی و بخشش دانشجویان زن (۵۵/۷ درصد) بیشتر از دانشجویان مرد (۴۰/۷ درصد) بود. گفتنی است در تمام مؤلفه‌های هوش اخلاقی میزان پایبندی زنان بیشتر از مردان بود. دانشجویانی که در رده‌ی سنی بالای ۲۶ سال بودند (۷۱/۴ درصد) نسبت به دانشجویانی که رده‌ی

سنی آنها بین ۲۰-۲۶ بود (۵۰/۸ درصد) هوش اخلاقی بالاتری داشتند. این دسته از دانشجویان نسبت به دانشجویانی که رده‌ی سنی آنها کمتر از ۲۰ سال بود (۴۸/۳) نیز هوش اخلاقی بالاتری داشتند. این نتیجه می‌تواند به این علت باشد که افرادی که کارکرد علمی بالا و سن بیشتری دارند، دارای هوش اخلاقی بالایی هستند. علاوه‌براین، هوش اخلاقی در دانشجویان علوم انسانی (۵۴/۱ درصد) بالاتر از دانشجویان علوم پایه (۴۲/۹ درصد) و دانشجویان فنی (۵۳/۳ درصد) بود. همچنین، میانگین هوش اخلاقی دانشجویان دو مرکز مذکور متفاوت و هوش اخلاقی دانشجویان متأهل (۵۳/۳ درصد) بالاتر از دانشجویان مجرد (۵۱/۲ درصد) بود. ازاین‌رو، بر اساس تحلیل آماری داده‌های پژوهش می‌توان گفت تأهل و تشکیل خانواده می‌تواند هوش اخلاقی دانشجویان را بالا ببرد و صداقت، درستکاری و مسئولیت‌پذیری در زندگی افراد و توان بخشش آنها را افزایش دهد.

هر یک از ابعاد هوش اخلاقی معیار مهمی در ادبیات دینی در حوزه‌ی اخلاقیات محسوب می‌شود (۲۹) که می‌تواند نقش مهمی در تعاملات اجتماعی افراد داشته باشد. کسی که درستکار و صادق است، پرهیزکار واقعی است (۳۰). تأثیری که صداقت در زندگی فرد می‌گذارد، جلب اعتماد در همکاری‌های دسته‌جمعی است (۳۱).

همدلی و دلسوزی نسبت به دیگران می‌تواند موجب افزایش سازگاری فرد با دیگران شود (۲۶). از سویی دیگر زمانی که تعهد شخصی در فرد پرورش یافته باشد، موجب

بهبود سطح علمی دانشجویان می‌شود و افرادی کارآمد و مسئول پرورش می‌یابند.

قدردانی

مؤلفان مقاله از همکاری دانشجویان و مسئولان دانشگاه پیام نور استان آذربایجان غربی تشکر و قدردانی می‌کنند.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش حاصل بخشی از طرح پژوهشی با عنوان «اعتبارسنجی هوش اخلاقی از منظر آموزه‌های دینی و سنجش آن در دانشجویان دانشگاه پیام نور مراکز خوی و مهاباد» به شماره‌ی ۵/۱/۲۱۸۷۶ و تاریخ ۹۵/۱۲/۷ است. کمیته‌ی اخلاق در پژوهش‌های زیست پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی شهید بهشتی این پژوهش را تأیید کرده است.

حامی مالی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش حامی مالی ندارد.

تضاد منافع

مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی دربارۀ این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

مشارکت مؤلفان

پیشینه‌ی پژوهش، مبانی نظری، تحلیل داده‌ها و تبیین بحث و نتیجه‌گیری: مؤلف اول؛ کمک به تبیین بحث و نتیجه‌گیری: مؤلف دوم؛ مشاوره و راهنمایی در تدوین نهایی مقاله: مؤلفان سوم و چهارم.

References

1. Bahrami MA, Asami M, Fatehpanah A, Dehghani Tafti A, Ahmadi Tehrani G. Moral Intelligence Status of the Faculty Members and Staff of the Shahid Sadoughi University of Medical Sciences of Yazd. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2012.(6)5:81-95. (Full Text in Persian)
2. Harani IS. Tohaf Al-Oghool An Al-Rasul. Qom: Dar al-Kotob al-Islami; 2003. (Full Text in Persian)

هدایت وی به سمت اهدافش می‌شود (۲۸). در این شرایط است که فرد، مسئول اعمال و رفتار خود است. افراد در جامعه اگر حس مسئولیت‌پذیری داشته باشند، مسئولیت‌های خود را به طور صحیح انجام می‌دهند و در کارهای خود با دیگران مشورت می‌کنند (۳۲). رفتار صحیح فرد با دیگران نشانه‌ی هوش اخلاقی بالای آنان است.

نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق حاکی از آن است که دانشجویان مطالعه‌شده از نظر هوش اخلاقی در سطح خوبی قرار دارند و بین مؤلفه‌های هوش اخلاقی با محل سکونت دانشجویان ارتباط معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه هوش اخلاقی اکتسابی است و می‌توان آن را به افراد آموخت، به نظر می‌رسد به کمک برنامه‌ریزی‌های جامع و استفاده‌ی کاربردی از آموزش‌های مؤثر، بتوان گام‌های مثبتی در جهت ارتقای هوش اخلاقی جامعه برداشت.

محدودیت‌های پژوهش

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به حجم کم نمونه اشاره کرد که تعمیم‌پذیری آن را با مشکل مواجه می‌کند که آن نیز به دلیل آشنا نبودن جامعه‌ی آماری مطالعه‌شده با تحقیقات میدانی، با وجود توجیه و تبیین مسئله‌ی پژوهش بود. پیشنهاد می‌شود محققان در پژوهش‌های بعدی، جامعه‌ی آماری خود را با مسئله‌ی تحقیق آشنا کنند و اطمینان افراد را از ذکر نکردن هویت و مشخصاتشان جلب کنند.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به اینکه ضرورت ارتقای هوش اخلاقی دانشجویان حاکی از اهمیت بخشی جامعه‌ی دانشگاهی است، لازم است مطالعات بیشتری در زمینه‌ی ارتقای هوش اخلاقی جامعه صورت پذیرد. مطالعه‌ی حاضر فقط در دو مرکز دانشگاه پیام نور استان آذربایجان غربی صورت گرفته است و نیاز به مطالعاتی وسیع‌تر در دانشگاه‌ها و گروه‌های اجتماعی دیگر دارد. علاوه‌براین، پیشنهاد می‌شود در بررسی هوش اخلاقی دانشجویان، مشخصات جمعیت‌شناختی والدین آنها نیز ارزیابی شود تا بتوان به کمک آنها در داشتن نسلی سالم در جامعه و ارتقای سطح فرهنگی کوشید. این مسئله در نهایت موجب

3. Liu AM, Fellows R, Ng J. Surveyors' Perspectives on Ethics in Organisational Culture. *Engineering, Construction and Architectural Management*. 2004;11(6):438-49.
4. Baling R. Surveyor's Perspectives on Ethics in Organizational Culture. *Engineering, Construction and Architectural Management*. 2012;11(4):34-44.
5. Karimi A. Development of Intellectual and Moral Intelligence in the Child. *Peyvand*. 2010;76(376):20-3. (Full Text in Persian)
6. Atashzadeh-Shoorideh F, Karamkhani M, Shokri Khubestani M, Fani M, Abdoljabbari M. Searching the Concept of Spiritual Well-being and the Indices of Healthy Individuals in Different Religions and Creeds. *Journal of Research on Religion & Health*. 2016;2(4):671-3. (Full Text in Persian)
7. Fani M, Abdoljabbari M, Atashzadeh-Shoorideh F, Karamkhani M. The Criteria of Healthy Humans from the Perspective of Religious Texts. *Journal of Research on Religion & Health*. 2017;4(1):104-17. (Full Text in Persian)
8. Wimalasiri JS. Moral Reasoning Capacity of Management Students and Practitioners: An Empirical Study in Australia. *Journal of Managerial Psychology*. 2001;16(8):614-34.
9. Bekoff M, Pierce J. *Wild Justice: The Moral Lives of Animals*: University of Chicago Press; 2009.
10. Batstone D. *Saving the Corporate Soul & (Who Knows) Maybe Your Own*: San Francisco: Jossey-Bass; 2003.
11. Flite CA, Harman LB. Code of Ethics: Principles for Ethical Leadership. *Perspectives in Health Information Management/AHIMA, American Health Information Management Association*. 2013; (10)Winter.
12. Turner N, Barling J, Epitropaki O, Butcher V, Milner C. Transformational Leadership and Moral Reasoning. *Journal of Applied Psychology*. 2002;87(2):304.
13. Mohammadi S, Nakhaei N, Borhani F, Roshanzadeh M. Moral Intelligence in Nursing: A Cross-sectional Study in East of Iran. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2013;6(5). (Full Text in Persian)
14. Razi S. *Nahj al-Balaghah*. Printing F, editor. Tehran: Offset Company; 1993. (Full Text in Persian)
15. Liu Y, Wang G. Inpatient Satisfaction with Nursing Care and Factors Influencing Satisfaction in a Teaching Hospital in China. *Journal of Nursing Care Quality*. 2007;22(3):266-71.
16. Sadeghi A, Adeli Z, Shamsaei F, Moghim-Beigi A. Relationship between Nurses' Moral Intelligence and Patient' Satisfaction from Nursing Care. *Quarterly Journal of Nursing Management*. 2016;4(3):65-76. (Full Text in Persian)
17. Larijani B, Zahedi F. The Impact of Ethics Philosophy on Moral Decision-Makings in Medicine. *Iranian Journal of Diabetes and Metabolism*. 2005;4:25-38. (Full Text in Persian)
18. Mokhtaripour M, Siadat SA. A Comparative Analysis between the Dimensions of Moral Intelligence in the view of Scholars and Quran and Imams. *Studies in Islam and Psychology*. 2009;3(4):97-118. (Full Text in Persian)
19. Esgandare G, Esgandare K, Bikzad J, Kordbache S. The Effect of Managers' Moral Intelligence on Their Communication Skills in the Social Welfare Organization. *Quarterly Journal of Productivity Management*. 2012;6(21):105-28. (Full Text in Persian)
20. Balaghat R, Ahmadi H, Golzarimoghdam N. The Relationship Between Religious Orientation and Marital Commitment of Married Students of Sistan and Baluchestan University. *Research in educational systems*. 2016;10:32. (Full Text in Persian)
21. Madani G, Farzan A, Rabiee M. Patient satisfaction of medical and nursing services. *Iranian journal of nursing and midwifery research*. 2004;9(3).
22. Arasteh H, Jahed H. Observing Ethics in Universities and Higher Education Centers: An Alternative for Improving Behaviors. *Science Cultivation*. 2011;1(2):31-40.
23. Allahyari E. Relation between Moral Intelligence Happiness and field of Study among Male and Female University Student Esfahan. *Esfahan: University of Esfahan*; 2012. (Full Text in Persian)
24. Clarken RH. *Moral Intelligence in the Schools*. Online Submission. 2009.
25. Hoseinpoor Z, Ranjdoost S. The Relationship between Moral Intelligence and Academic Progress of Students Third Year of High School Course in Tabriz City. *Advances in Environmental Biology*. 2013;7(11):3356-62.
26. Arefi M, Latifian M. Investigating the Role of Empathy and Maxiostic Beliefs in the Adequacy and Inability of Students Aged between Nine and Twelve Years. *Education and Learning Studies*. 2011;3(1):61-82. (Full Text in Persian)
27. Lennick D, Kiel F. *Moral Intelligence: Enhancing Business Performance and Leadership Success*: Pearson Prentice Hall; 2007.
28. Lau H, Idris M. The Soft Foundation of the Critical Success Factors on TQM Implementation in Malaysia. *The TQM Magazine*. 2001;13(1):51-62.
29. Mirdrikvandi R, Manteghi H, JavadiHosseini A. Moral Intelligence and its Functions in the Organization from the Perspective of Islam. *Islam and Management Researches*. 2014;3(2):63-76. (Full Text in Persian)
30. The Holy Quran. Al-Zomar. Verse 33. Translated by: Ayatollah Al-ozma Naser Makarem Shirazi. Qom: Imam Ali Ebne Abi Taleb(Ya); 2010. (Full Text in Persian)
31. Tilly C, Albelda R. *Not Markets Alone: Enriching the Discussion of Income Distribution. Political Economy for the Next Century*, ME Sharpe, Armonk, NY. 1995.
32. Siadat S, kazemi I, Mokhtaripour M. Relationship between Moral Intelligence and the Team Leadership in Administrators from Faculty Members' Point of View at the Medical Sciences University of Isfahan 2008-2009. *Journal of Health Administration*. 2009;12(36):61-9. (Full Text in Persian)